

ЛАТИНСКИ ПОХОД НА КОНСТАНТИНОПОЉ

Борис Фајфрић*
Епархија сремска,
Шид

Апстракт: Крсташки ратови су вођени ради ослобођења Јерусалима од муслимана. Када је Свети праг поновошао у руке Сарацена за време Саладина, западни хришћани су покренули Трећи крсташки рат који се неславно завршио. Због тога је организован Четврти крсташки рат. Међутим, крсташки, уместо да се упуштају за Египат преко кога би освојили Јерусалим, оћили су за Константинопољ како би тамо поставили на царски престо младог Алексија Анђела, сина сврнутог цара Исака, а он би њима илаћко велику своју новца. Када су крсташки пред зидинама византијске престонице сазнали да Алексије ше иаре нема, освојили су Константинопољ. Визанци Крста су три дана непрестано илачкали и убијали по граду. Након три дана дивљања, основали су Латинско царство.

Кључне речи: крсташки, крсташки ратови, Византија, Константинопољ, цар, Латини, иа, Венеција

Хришћани православне вероисповести су добро упознати са злоделима Четвртог крсташког рата, која су починили Латини према Визанцима. Од овог рата су православни другачије гледали на западне хришћане, па се тај дан сматра главним узроком коначног разилажења источних и западних хришћана.¹ Римокатолички богослови наводе 1204. годину као прави датум раскола Рима и Цариграда, а не 1054. годину:

* danig@eunet.rs.

¹ Тимоти Вер, *Православна Црква*, Београд 2001, стр. 65–66; Јован Романидис, „Богослов у служби цркве у екуменском дијалогу“, зборник *Православље и екуменизам*, Београд 2005, стр. 169.

Ово ипак није била црквена подела! Екскомуникација се по себи тицала само два постојина,² два непомирљива, свађалачки расположена ствара човека, али не и Цркве. Осим тога, у време екскомуникације папа је у Риму већ био преминуо, а тиме је истовремено била уташена и пономоћ његовој легији. Екскомуникација, дакле, канонски није била правоснажна. Уз то, пошто је да је већ пре између Истока и Запада више пушта долазило до пошешкоћа и свађа, па чак и шизми. Дакле, уопште није тако једноставно говорићи о првих хиљаду година као периоду неподељених Цркава. Међутим, ипак су сви ти расколи једном преслали. Па и раскол из 1054. године је са римске стране био убрзо повучен. Заправо, било је сарадње и после 1054, чак и заједничких евхаристијских бојослужења... Прави рез представља освајање и пљачка Цариграда 1204. године, за време Четвртој крсташкој похода латинских крсташа, вођених пре свега од стране Венецијанаца. Овај историјски догађај, али и пошваљање латинскога патријарха у Цариграду, представља неистинитиван преокрет крсташке идеје, што ће довести до неоправљивог раскида између Истока и Запада.³

Православни хришћани се овог догађаја сећају са тугом и жалошћу, јер су тада крсташи побили становнике Цариграда и нанели невиђено зло византијској престоници. Међутим, православни су слабо упознати са истинитим чињеницама. Многе се ствари прегуткују или се једноставно игноришу. Када се држе предавања на ову тему, углавном се говори о томе како су западни хришћани пљачкали, рушили цркве, убијали, оскрнављивали православне светиње, али не и о томе да су их сами Византинци довели у свој престони град, како би њиховог збаченог цара вратили на престо. Нема никаквог оправдања за све што су учинили крсташи према источним хришћанима, али треба знати да и Византинци сносе део одговорности због онога што се догодило.

Идеја крсташког рата настала је давне 1095. године када је тадашњи папа Урбан II одржао познати говор у Клармону⁴ и тиме изазвао одушевљење римокатоличких народа, а посебно Франака. Битну улогу у настанку крсташких ратова имао је византијски цар

² Мисли се на цариградског патријарха Михајла Кируларија и папског легата Хумберта Силве.

³ Walter Kasper, *Ne postoje dva Krista – govori i predavanja*, Београд 2004, стр. 21–22.

⁴ Целокупан говор папе Урбана II се на српском језику може наћи у књизи, *Извори за црквену историју*, Београд 2001, припремио: Радомир Поповић.

Алексије I Комнин. Међутим, он није имао у виду велики фанатични и религијски ратни поход, него војну помоћ од стране Запада. Иако је он узрок свему томе, ипак се не може сматрати правим творцем крсташких ратова. Та „част“, ипак, припада папи Урбану II.⁵

Током Првог крсташког рата, Латини су извојевали победе у којима су освојили велике градове, као што су Никеја,⁶ Едеса, Антиохија и на крају Јерусалим. У светом граду су тада крсташи извршили неописиви масакр над муслиманским становништвом, што је изазвало бес муслимана према Латинима.⁷

Први крсташки рат заслужује посебну пажњу, јер је играо одлучујућу улогу у освајању Јерусалима. У њему су се одиграли занимљиви историјски догађаји који су, на жалост, занемарени. Код нас се уобичајено више важности придаје Трећем крсташком рату, или Четвртом.

Други крсташки рат је по организацији и броју војника⁸ могао бити најуспешнији поход, али је на крају постао катастрофалан за Запад.⁹

Године 1187. муслимани су под вођством Саладина освојили Јерусалим. Овај подухват се није одликовао суровошћу, као што је то био случај са крсташким освајањем Јерусалима 1099. године. Вест о паду светог града је одјекнула Европом и изазвала тугу. Одмах је покренут Трећи крсташки рат, како би се Јерусалим повратио у хришћанске руке. Вође тадашњег крсташког похода били су немачки цар Фридрих Барбароса¹⁰ и енглески краљ Ричард Лавље

⁵ Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Сремска Митровица 2006, стр. 34–36.

⁶ У опсади Никеје су учествовале и византијске снаге. Град је освојен на основу тајних преговора између муслимана и Грка, а да о томе нису знали крсташи. Тако је Никеја припала Византинцима и то је био разлог непријатељског односа Латина према Грцима. Код опсаде Антиохије, дошло је до прекида савеза између византијске и крсташке војске, тако да су Грци напустили Латине.

⁷ Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Сремска Митровица 2006, стр. 110–119; Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 46–47.

⁸ Званична бројка је 20.000 људи, док неки сматрају да је број достигао и до милион.

⁹ Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 60–63.

¹⁰ Фридрих Барбароса се, на путу према Палестини у граду Нишу, састао са Стефаном Немањом где су потписали споразум о међусобном ненападању. Неки извори говоре како се при потписивању Немања потписао својеручно, док је немачки цар оставио само отисак руке. Иначе су Немања и Барбароса били у пријатељским односима и то вероватно да би српски жупан себи обезбедио савезника у борби против Византије.

срце. У походу је краљ Ричард остао сам, јер је немачки цар умро на бизаран начин.¹¹ Краљ Ричард је извојевао многе победе над муслиманском војском и тако изазвао страх код Саладина. Крсташи су чак и дошли близу Јерусалима, али су одустали од освајања и потписали мировни споразум са Саладином.¹²

Након неуспелог завршетка Трећег крсташког рата, хришћани у Европи нису одустајали од идеје светог – ослободилачког рата. Ту је била и жеља да се пронађе изгубљени Свети Крст, који је нестао у једној од битака које су вођене против Саладина.¹³ Године 1198. за папу је изабран Инокентије III. Нови папа је још од самог почетка ступања на пастирску дужност предузео низ мера како би подстакао хришћански свет на крсташки поход. Инокентије је заступао идеју да поход не треба да буде усмерен према Палестини, него према Египту.¹⁴ Та идеја је, у ствари, дошла од енглеског краља Ричарда *Лављеј Срца*. Он је сматрао да је потребно најпре да се освоји Каиро, како би се ту створила база из које би се вршили напади на Јерусалим,¹⁵ а и због тога што је Египат био главни центар муслиманског напада на хришћане.¹⁶

Папа Инокентије је радио на томе да се идеја о новом крсташком походу рашири по целој Европи. Он није то чинио као његови претходници, булама и писмима, него је својим новчаним средствима опремио један брод и снабдео га посадом и залихама. Међутим, већини европских земаља није одговарало да се тада прихвати похода. Француска, која је од самог почетка подржавала крсташки рат, овај пут то није могла учинити, а разлог је био

¹¹ Немачки цар Барбароса је од силне пустињске врућине одлучио да се мало освежи у једној реци. Како је врућ ушао у воду, добио је срчани напад и умро. Након тога, немачка војска се разишла.

¹² Разлог зашто је Ричард одустао од освајања Јерусалима јесте то што он није био заштићен из правца Египта из којег су муслимани често вршили нападе. Град би једно време одолевао муслиманима, али би га на крају освојили. Ричард је знао да се Јерусалим може осигурати, уколико би се Египат освојио. Такође, још један од разлога што се повукао из Палестине јесте одбрана краљевског престола у Енглеској.

¹³ Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 100.

¹⁴ Фјодор Успенски, *Историја византијској царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 308.

¹⁵ Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Сремска Митровица 2006, стр. 339.

¹⁶ Фјодор Успенски, *Историја византијској царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 308.

сукоб са енглеским краљем Ричардом.¹⁷ Папа је покушао некако да помири француског и енглеског краља, пославши свог делегата да их наговори да потпишу мировни споразум. Делегат је успео да издејствује да се потпише мир у трајању од пет година. Чувши вест да ће мир бити потписан, папа се понадао да је крсташки поход организован. Међутим, енглески краљ Ричард је изненада умро од ране коју је задобио током опсаде једне француске тврђаве.¹⁸ Са његовом смрћу, крсташки поход је за једно извесно време одложен.

Папа Инокентије је имао великих потешкоћа да идеју крсташког рата рашири по Европи. У тренутку када је папа почео да губи наду, у Француској су се његовом позиву одазвали поједини барони. Били су то Тибо, гроф од Шампање, Луј од Блоа и Балдуин, гроф Фландрије и Гана.¹⁹ Тибо и Луј су, као рођаци краљевског дома, успели да прикључе походу своје вазале и подвазале. Што се тиче грофа фландријског, разлог његове подршке крсташком рату јесте то што је његова породица од самог настанка крсташких похода учествовала у њима. Поменути кнежеви су се састајали током 1200. године и међусобно се договарали о ратној стратегији. Како нису имали бродове који би пребацили крсташе у Египат, за помоћ су се обратили Венецији, која је у то време важила за најмоћнију поморску земљу. Кнежеви су ступили у преговоре са тадашњим дуждом Енриком Дандолом, који је имао велику моћ на Западу. Он је прихватио да превезе крсташе, јер је очекивао да ће тиме ослабити Византију и учинити да Венеција завлада Средоземним морем.²⁰ Са дуждом је постигнут договор да ће упути-ти онолико лађа колико буде било потребно за превоз крсташа у Египат. Уговор који је потписан између дужда и вођа, послат је код папе на одобрење. За учињену услугу, Венецији ће бити плаћено онолико колико буде захтевала.

У међувремену је умро гроф од Шампање Тибо и тиме је настао преокрет. До смрти Тибоа су се за крсташки поход интересовали

¹⁷ Фјодор Успенски, *Историја византиског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 308–309.

¹⁸ Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 100.

¹⁹ Фјодор Успенски, *Историја византиског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 309; Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 100–101; Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Сремска Митровица 2006, стр. 338–339; А. А. Vasiliev, *History of the Byzantine empire*, стр. 392.

²⁰ Фјодор Успенски, *Историја византиског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 309; Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, стр. 387–388.

само Французи, а након његове смрти походу су се придружили Италијани и Немци. Походу се придружио и италијански маркиз Бонифације, који ће имати главну улогу у крсташком рату.²¹

Крсташи, састављени од Италијана, Немаца и Француза, почели су да пристижу у Венецију. Међутим, са доласком у Венецију настали су проблеми. Најпре су искрсле тешкоће око смештаја. Да би се избегли нереди, одлучено је да крсташи буду смештени на острво Лидо.²² Тамо им је биле обезбеђене све потрепштине, тако да су крсташи били задовољни смештајем на извесно време, све док им Венеција није укинула снабдевање намирницама. Због тога је на острву настала оскудица у најнеопходнијим стварима, што је проузроковало затегнуте односе међу крсташким вођама. Један од највећих проблема је било плаћање договорене суме Венецији, што је био главни разлог обуставе доставе намирница. Такође је дужд Дандоло одбио да превезе крсташе у Египат. Међу крсташима је настало очајање, јер их је обухватила глад и болест. Због тога су многи напустили острво, а они који су остали посветили су се плачкању. У међувремену је у Венецију стигао Бонифације Монфератски, који је смирио крсташе и натерао их да му се закуну на верност. Од тада су дужд Дандоло и он доносили одлуке везане за крсташки рат.²³ Они су тајно склопили договор да се нападне град Задар, јер би на тај начин крсташи платили један део дуга. Да би се ова намера сакрила од крсташа, они су лађом месецима пловили Јадранским морем. Касније је крсташима речено да се због бура морају искрцати на неку најближу обалу, која је била у близини Задра. Крсташи су на јуриш освојили град и над њим извршили пустошење:

Крсташи су се према жињелима хришћанској града понашали као према неверницима, јер су их поробљавали, прогавали као робове и убијали. Цркве су биле порушене, а ризнице оћлачкане. Посћујак према Загру представљао је ећизоду које је у највећој мери компромишовала крсташки поход. Довољно је рећи да су крсташи извршили насиље над хришћанским градом пош-

²¹ Фјодор Успенски, *Историја визанћијској царствва од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 309; Жељко Фајфрић, *Историја крсташких ратова*, Сремска Митровица 2006, стр. 338–338.

²² Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 104.

²³ Фјодор Успенски, *Историја визанћијској царствва од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 310.

*чињеном краљу који је и сам прихватио крст због похода и чије су територије према законима какви су тада били на снази, биле под покровитељством Цркве.*²⁴

Након освајања Задра, крсташима су откривене тајне намере њихових вођа. Због убијања хришћана, многи свештеници похода су осетили грижу савести и покушали да дају некакво оправдање за овај свој чин. Папа Инокентије III је чуо вест о крсташком разарању града Задра, па је одлучио да све крсташе екскомуницира из Цркве. Међутим, временом је са њих скинуо анатему, али је анатема остала на Венецији.²⁵

У току припрема за Четврти крсташки рат, у Византији је 1195. године дошло до царског преврата. Цар Исак Анђео је збачен са престола од стране свога брата Алексија. Он је Исака ослепео и стрпао у затвор, заједно са његовим сином Алексијем. Збачени цар се надао да ће му ћерка помоћи, па јој је писао да га ослободи, а да ће заузврат њој и њеном мужу немачком краљу Филипу Швапском предати царску власт.²⁶ Међутим, ситуација се променила након што је Исаков син Алексије побегао из затвора. Он је побегао у Европу 1201. године, у тренутку када се организовао крсташки рат. Млади царевих је прво посетио папу Инокентија III, надајући се да ће му овај помоћи, али узалуд.²⁷ Тада је отишао у Немачку, обраћајући се за помоћ своје зету Филипу Швапском. Управо је ту затекао Бонифација, са којим је започео преговоре за помоћ своје оцу. Са Бонифацијем и Филипом се Алексије договорио да крсташки нападу Цариград, смене његовог стрица са царског престола и поставе њега за цара. Заузврат, Византија ће се потчинити

²⁴ Исто, стр. 314.

²⁵ Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 106–107.

²⁶ Византија се, пре династије Анђела, налазила у добрим односима са Немачким царством. Када је династију Комнина сменила династија Анђела, односи између Немачке и Византије су били нарушени. Немачко царство је желело да завлада јужном Италијом, коју је држала Византија. Цар Хенри VI је сматрао да Цариграду не припада Јужна Италија, већ да је она одувек била у немачком поседу. Због тога су вршени напади на Солун и Драч и упућиване су претње Византији. Хенри је тада, као узрок својих напада на Византију, навео освету према узурпатору Алексију, због збацивања Исака са власти. Цар Исак Анђео је, пре него што ће бити збачен, удао своју ћерку Ирину за немачког краља Филипа, надајући се његовој помоћи у затегнутим односима са његовом породицом Хохенштауфен. Када је умро цар Хенри VI, могући кандидат за новог цара је био Исаков зет Филип. Тиме је настала нада за бољим односима између Истока и Запада.

²⁷ Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, стр. 389.

Римокатоличкој цркви, тј. примиће унију, исплатиће крсташима велику своту новца и снабдеће их храном. Такође ће византијска војска помоћи крсташима у походу на Египат.²⁸ Дакле, Алексије је склопио конвенцију са немачким краљем Филипом, Бонифацијем и венецијанским дуждом Дандолом.²⁹ Сваки од њих ће имати неку корист у овом походу, али је Венеција своје намере професионално скривала. Дужд Дандоло се надао да ће преузети Цариград и тако Венецију учинити најмоћнијом поморском државом.³⁰

У првој половини априла, крсташи су населили Крф, где је вођама формално представљен царевих Алексије. Он је убеђивао крсташке вође да неће наићи ни на какве препреке, него да ће их Византинци дочекати са радошћу и да ће их у лукама у Цариграду очекивати флота од 600 бродова. Царевих је поклонима покушао да крсташе убеди у своју причу.³¹

Крајем јуна, крсташка флота се са царевихем Алексијем искрцала код Константинопоља. Крсташе је тада затекла слика супротна од оне коју им је царевих Алексије представљао. Становници Цариграда су Латине, као и Алексија, дочекали са непријатељским расположењем. Вође крсташког рата су тек тада схватили да их је Алексије лагао и да освајање византијске престонице неће бити нимало лак задатак. Западњацима није представљао проблем само становништво, већ и велике камене зидине које су окруживале Константинопољ. Управо због тих зидина византијски град никада није ни био освојен, а у њих се уздао и византијски цар Алексије III.³² Оно што

²⁸ Фјодор Успенски, *Историја византијској царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 314–315; А. А. Vasiliev, *History of the Byzantine empire*, стр. 395; Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 106–107.

²⁹ Уговор је потписан тајно и то у освојеном Задру.

³⁰ Дужд Дандоло је овим уговором желео да се освети Византији из два разлога; први разлог је то што је био заробљен од стране Византинаца, током свог боравка у Цариграду. Грци су га тада ослепели, тако што су према њему окренули огледало које је одбијало сунчеве зраке у правцу његових очију. Други разлог је трговачка моћ. Венеција је тада била најважнија поморска држава у Средоземљу. Да би што боље трговала, морала је сарађивати са Византијом, у којој је имала тржнице за продавање своје робе. Зато је Дандоло и склопио уговор са Алексијем, не би ли на такав начин завладао Средоземљем.

³¹ Алексије је тада у виду потврда и новчаних обавезница нудио новац, јер га код себе није имао. На тај начин је покушао да откупи поједине витезове, обећавајући им да ће им новац дати након освајања Константинопоља.

³² Цариград су многи народи покушали да освоје, али нико у томе није успео. Управо су велике камене зидине представљале проблем да се некако продре у град. Оне су биле главни ослонац одбране византијске престонице. Можда је највећу опасност за Цариград представљао напад Авара 626. године, који су тада

је тада представљало слабу тачку Цариграда, јесте одсуство флоте. Византија је некада важила за моћну поморску државу, али је тада Венеција била у предности.³³

Крсташи су, пре напада на Константинопољ, опљачкали околину, желећи тиме да натерају Византинце да признају за цара младог Алексија. Витезови крста су првенствено своје нападе усмерили на Галатску тврђаву и ланац којим је затваран улаз у Златни рог, јер су представљали најслабију тачку одбране. Након извесног времена, Галатска тврђава је освојена и прекинут је ланац који је затварао улаз у Златни рог. Тиме су Латини могли да контролишу град и да организују опсаду. Тада је међу становништвом Константинопоља завладало незадовољство због царевог нереаговања на нападе. Свештенство је на трговима у својим беседама оптуживало владу за издају и позивало народ да остане одлучан у одбрани своје вере.³⁴ Под притиском свештенства и народа, цар се одлучио на пробој. Напао је крсташе, који су били улогорени код Влахеринског дворца и Галате, и натерао их на повлачење. Међутим, цар је направио грешку тиме што је наредио да се војска повуче под окриље зидина, тако да је успешан контра напад завршио неуспехом. Након напада, цар се одлучио на срамно бекство из Константинопоља. Са собом је понео благо, а оставио своју жену и децу.³⁵

Бекство цара Алексија III из Цариграда је омогућило крсташима да на престо поставе сина збаченог цара Исака, Алексија. Међутим, уследило је нешто чему се крсташи нису надали. Народ је за цара изабрао старог Исака. Уморни од опсаде, крсташке вође су младом Алексију понудили да подели власт са оцем, на шта је он пристао. Међутим, ступивши на власт, Алексије и Исак нису имали одакле да плате дуг крсташима, јер је све са собом однео Алексије III. Због тога крсташи нису дозволили младом Алексију да напусти њихов логор, него су послали Исаку изасланике преко којих

сачинили савез са Персијанцима, Словенима и Бугарима. У време опсаде, византијски цар Ираклије се са војском налазио у походу против Персије. Због мањка војске, постојала је опасност да Авари продру у Цариград. Међутим, због великих зидина нису били у могућности то да учине. Зато су се одлучили да поморским путем уђу у град. Тада су Словени у својим дрвеним чамцима (моноксилима) покушали да уђу у Цариград, али су византијски бродови само прешли преко њих и на тај начин задали јак ударац непријатељима. После тога, Авари су се повукли.

³³ Византија је са Венецијом склопила одбрамбени и офанзивни савез 1187. године и тиме своју флоту svela на минимум.

³⁴ Фјодор Успенски, *Историја византијског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 317.

³⁵ Исто, стр. 317.

ће послати новац. Стари цар је преко њих одговорио да новца код себе нема. На крају су крсташи послали Алексија, који је успео да наговори свог оца да потпише уговор у којем свог сина проглашава царем. Латини су се понадали да ће им нови цар исплатити дуг.³⁶

Млади цар је довео себе и становништво у велике проблеме, јер није имао одакле да плати дуг. Зато је донесена одлука о конфискацији имовине присталица претходног цара, присвајању црквених драгоцености и претапању уметничких дела. Тим новцем је плаћен само део дуга, због чега крсташи још увек нису напустили царску престоницу.

У Цариграду се све више ширило незадовољство, како код крсташа због неплаћених дугова, тако и код Византинаца због присуства Латина. Западњаци су стварали нереде по улицама престонице, где је долазило и до сукоба са становништвом. Византинци су све више мрзели Алексија, а мржња је повећана када се појавио обучен у латинску одећу, окружен странцима. Због тога је 1204. године припремљена побуна против тадашње власти, а вођа је био дворјанин Алексије Дука, звани Мурзуфл,³⁷ који је био муж бивше жене Стефана Првовенчаног, Евдокије.³⁸

У јануару 1204. године тргови Цариграда су се напунили монасима и радничким делом становништва, који су захтевали избор новог цара. Стари цар Исак је допустио крсташима да уђу у престоницу, како би завели ред. Демонстранти су дигли побуну и за цара прогласили Алексија Дуку, док су отац и син бачени у тамницу. Стари цар је ускоро умро, док су млађег задавили по наређењу Мурзуфла.³⁹

Са смрћу царевића Алексија, крсташи су изгубили разлог свог доласка у Константинопољ. Они су били свесни да нови цар неће исплатити дуг, па су се одлучили да освоје престоницу и оснују своје царство. Венецијанци и крсташи су под цариградским зидинама потписали уговор о деоби Византијског царства и о стварању Латинског.⁴⁰ За то време, Алексије Дука се припремао за напад, па је обнављао порушени део града, како би се организовала одбрана.

³⁶ Исто, стр. 317–318.

³⁷ Фјодор Успенски, *Историја византијског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 319.

³⁸ Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, стр. 390.

³⁹ А. А. Vasiliev, *History of the Byzantine empire*, стр. 399; Фјодор Успенски, *Историја византијског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 319; Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 111.

⁴⁰ Георгије Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, стр. 390.

У току обнове, крсташи су започели напад. Византинци су очајнички покушавали да се попну на тврђаве, али их је у томе спречавала киша стрела. Крсташи су успели да освоје једну од кула и да запале један део града. После неколико дана, витезови крста су ушли у Константинопољ. Алексије Дука је очајнички покушавао да наговори свој народ да се бори до смрти, али безуспешно. Видевши да ће град пасти у крсташке руке, одлучио је да напусти престоницу.⁴¹ У град је тријумфално ушао вођа крсташа Бонифације, кога су Византинци молили за милост. Међутим, како је обећао својој војсци тродневну пљачку, одбио је молбу Византинаца. Пљачка је трајала три дана без престанка и милости. Грци се до данас са презиром и тугом сећају овог догађаја.

Крсташи су се, током пљачки, немилосрдно опходили према споменицима, библиотекама и византијским светињама. Проваливали су у храмове, где су покрали црквене предмете и украсе, обијали су кивоте са моштима, спаљивали рукописе. Многи су се на такав начин обогатили, а поједини опати су ову пљачку називали светом. Тако је један опат, по имену Мартин, ушао у један византијски храм тражећи црквене драгоцености. Ту је срео православног свештеника, од кога је претећи тражио да му покаже сакривене светитељске мошти. Свештеник му је показао на један сандук, јер је видео да се ради о духовном лицу, не очекујући од њега да почини злочин. Из тог сандука, латински монах је украо Христову крв, делић дрвета Часног Крста, кост Светог Јована Крститеља и део руке Светог Јакова.⁴²

Велики број Византинаца је бежао из града, како би се спасили од смрти. Међу њима су се нашли патријарх Јован Каматир и сенатор Никита Хонијат. Хонијат је детаљно описао сва зверства која су починили крсташи. Тако он о крсташком разбојништву пише:

На дан заузимања града разбојници су се разишли на све стране тражећи преноћиште и пљачкајући све што се налазило у кућама, не устручавајући се пред домаћинима а неке чак и ударајући. С неким су се споразумевали, а неким су претили збој најмањеј повода. Све су добили или су пак сами пронашли. Део њена био им је пред очима или су им га донели домаћини, а део су пронашли сами Латини који никога нису поштедели,

⁴¹ Thomas F. Madden, *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004, стр. 112–113.

⁴² Фјодор Успенски, *Историја византијској царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 321.

не дајући власницима ништа заузврат. Заједнички кров и шр-
ћеза нису довели до зближавања, најрођив, показало се да су
Латини сумњичави и недружељубиви, иако да су на понижава-
јући начин приводили и прогонили своје домаћине. Због тога су
њихове старешине сматрале да ће бити најбоље уколико они-
ма који то желе омогуће да најусте траг. Окуљајући се у тру-
пе, мештани су оглазили одевени у дрошке, исцрљени несани-
цом и измршавели, слични мртвацима и закрвављених очију,
као да из њих истичу калнице крви а не сузе. Неки су шутовали
због изубљеног бојаштва, док неки нису жалили због тога не-
то су оилакивали ошету и осрамоћену девојку – заручницу или
судругу, и свако је јадиковао над својом несрећом.⁴³

Према цркви Свете Софије, која се одликовала светошћу и
историјском вредношћу, нису нимало показали поштовање:

Ујутро, након изласка сунца, уђоше у Свету Софију, отворише
двери и разбише браву оковану сребром, и исекоше дванаест
сребрних стубова, и чешири иконостаса, и икону над царским
дверима, и дванаест престола, и олтарске преграде, а све је
то било начињено од сребра. Са Свете Триезе откидоше градо
камење и бисере. Прирабили су 40 путира, док се кандилима
и сребрним свећњацима ни броја не зна. Поред непроцењивих
сасуда, ољачкаше Јеванђеље, крстове и иконе, које уклонише
с њиховој месту и скинуше им окове. Под Св. Триезом прона-
ђоше 40 ведрица чистој злати, а градоцености које су узели у
хоровима и у ризници не могу се ни набројати. Тако ољачкаше
Свету Софију.⁴⁴

Цркву Свете Софије нису само опљачкали, него су у њој учи-
нили још горе ствари. У храм су увели магарце како би однели
благо. Допустили су невиној животињи да уђе у олтар и на тај
начин обешчисти свето место. Затим су довели блудницу која је
села на патријархов трон, са којег је благосиљала. Из освећених
сасуда су јели заједно са својим псима, док су Свете Дарове баца-
ли. Од црквених ствари које су покрали направили су себи поја-
саве и мамузе, а својим блудницама прстење и нарукнице. Мошти
су вадиле из саркофага и бацали из цркве као неке вреће. Многе

⁴³ Исто, стр. 342.

⁴⁴ Исто, стр. 321.

иконе су спаљене, изгажене, исечене и постављене у коњушнице уместо дасака. Неке су иконе коришћене за обављање нужде у јавним клозетима. Поједини римокатолички свештеници су у току богослужења газили по иконама.⁴⁵ Оваква недела нису починили ни муслимани, од којих би се овакав однос према иконама и моштима пре могао очекивати.

Крсташи нису имали поштовање ни према мртвима, а посебно према преминулим византијским царевима. Латини су провалили у крипту царских гробова, која се налазила у храму Ученика Христових. Они су отворили гробове и све драгоцености са нетрулежних царских тела су узели. Међу тим телима се налазило и тело цара Јустинијана.⁴⁶

Многе реликвије које су чуване по црквама у Цариграду су украдене. Све те предмете су крсташи однели на Запад и поклонили појединим римокатоличким црквама, а неке су сачували за себе. Тако је Дандоло сачувао мошти и крст из Влахеренске Богородичине цркве, ампулу из Свете Софије и Константинов крст из дворске Михаилове цркве. Крст царице Јелене су украли Ђеновљани. Неки Венецијанци су покрали цела светитељска тела и однели их својим парохијским црквама по Венецији. Украден је велики број златних крстова, који су касније однети у Ватикан. Тако је, на пример, папски легат Бенедикт послао папи читав товар уметничких предмета из Константинопоља, али су га Угри узели, тако да није стигао у Ватикан.⁴⁷

Христови ратници, како су себе крсташи називали, нису показали милост према Византинцима. Многи Византинци су поклани у црквама, укључујући и свештенослужитеље. Многе жене и монахиње су обешчашћене и продане у ропство.

Након три дана пљачке и убијања по улицама Константинопоља, крсташи су међу собом поделили плен. После поделе, на реду је дошло организовање власти. Иако је договор био да се за цара изабере Бонифације, део њих је одбио да гласа за њега. Маркиз је имао намеру да се ожени Исаковом удовицом Маргаритом, како би утицао на гласове. Међутим, то му није помогло. Након гласања, за латинског цара је изабран Балдуин. Његов задатак је био да подели Царство међу крсташким вођама, али је постојао проблем – јер су већи део царства још увек држали Византинци, због чега

⁴⁵ Фјодор Успенски, *Историја византијског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000, стр. 359.

⁴⁶ Исто, стр. 351.

⁴⁷ Исто, стр. 355–356.

су морали организовати походе. У сваком случају, падом Цариграда 1204. године створено је Латинско царство.

О злочинима који су крсташи починили према православним хришћанима прочуло се по свету. Крсташки злочини су постали разлог зазирања православних од римокатолика. Овај догађај Византинци никада нису заборавили и он је главни разлог разједињавања источних и западних хришћана:

Латински Запад се извана сам приближио Истоку у виду шаласа крсташких похода. И ту се открио сав ужас разједињења и ошужења црква. Арапи и Турци – муслимани никада нису ипак вређали грчко хришћанство као латински полуварварски народи. Бојохулства Латина над грчком светињом су била монструозна.⁴⁸

Злочини, које су починили хришћани са Запада не могу се оправдати. Међутим, не можемо кривицу сваљивати само на њих, него и на Византинце. Односно, кривац је и царевих Алексије, коме су у интересу били само царска круна и сва уживања која она нуди. Чудно је само како то да није био упознат са менталитетом западних крсташа, јер су Византинци имали искуства са њима још у Првом крсташком рату. У сваком случају, након пада Цариграда у крсташке руке, Византија више неће бити онако моћна као што је некада била.

⁴⁸ А. Карташев, „Уједињење Црква у светлу историје“, зборник текстова *Православље и екуменизам*, Београд 2005, стр. 59.

Библиографија

Вер, Тимоти, *Православна Црква*, Београд 2001.

Карташев, А., „Уједињење Цркава у светлу историје“, зборник текстова *Православље и екуменизам* (ур. А. Ђаковац), Београд 2005.

Острогорски, Георгије, *Историја Византије*, Српска књижевна задруга, Београд 1959, стр. 390.

Поповић, Радомир, *Извори за црквену историју*, Београд 2001.

Романидис, Јован, „Богослов у служби цркве у екуменском дијалогу“, зборник текстова *Православље и екуменизам* (ур. А. Ђаковац), Београд 2005.

Успенски, Фјодор, *Историја византијског царства од 11. до 15. века*, Београд 2000.

Фајфрић, Жељко, *Историја кршашких радова*, Сремска Митровица 2006.

Kasper, Walter, *Ne postoje dva Krista – govori i predavanja* (priredili i preveli s engleskog i nemačkog Ines Kezić, Dragan Bošković), Београд 2004.

Madden, Thomas F., *Crusades – The illustrated history*, The University of Michigan Press, Ann Arbor 2004.

Vasiliev, A. A., *History of the Byzantine empire*, 1952.

Примљено: 24.8.2012.

Исправљено: 5.11.2012.

Одобрено: 20.11.2012.

LATIN INVASION ON CONSTANTINOPOLE

Boris Fajfrić
Eparchy of Srem

Summary: *Crusades were a series of religious expeditionary wars with the stated goal of restoring Christian access to the holy places in and near Jerusalem. When the Holy City fell to the Saracens again, during Saladin, Western Christians started the Third Crusade, which ended ignominiously. After that, the Fourth Crusade was organized. The Crusaders, however, instead of operating through Egypt, which would be a better position, went to Constantinople in order to put the young Alexius Angelus, son of the deposed emperor Isaac on the imperial throne. He would, in return, pay them a large sum of money. When the Crusaders, before the walls of the Byzantine capital, found out that Alexis had no money, they conquered Constantinople. The Crusaders sacked the city amid horrendous rape and murder. After three days of riots, they established the Latin Kingdom.*

Key words: *Crusaders, Crusades, Byzantium, Constantinople, Venice*